

Input ten behoeve van het debat op 3 september

Nieuwe resultaten publieksonderzoek en opmerkingen n.a.v. reactie initiatiefnemers op verslag

Bericht aan het parlement

Het Rathenau Instituut doet al enige tijd onderzoek naar de maatschappelijke aspecten van embryo-onderzoek. Op 3 september 2025 bespreekt de Tweede Kamer het initiatiefwetsvoorstel over het opheffen van het verbod op het speciaal voor onderzoek doen ontstaan van embryo's. Daarvoor geeft het Rathenau Instituut drie aandachtspunten mee, onder andere op basis van de eerste resultaten van een recent survey over embryo-onderzoek. Deze aandachtspunten zijn: het huidige maatschappelijk draagvlak, de relatie met andere technieken die ethisch gevoelig kunnen liggen, en verantwoorde donatie van geslachtscellen.

Inleiding

Voor de vierde keer in twee decennia wordt er politiek debat gevoerd over de medisch-ethische vraag of wetenschappers embryo's mogen creëren in het laboratorium, uitsluitend voor wetenschappelijk onderzoek. De huidige wet staat alleen het gebruik toe van embryo's die overblijven na vruchtbaarheidsbehandelingen (rest-embryo's). In september 2023 dienden Jan Paternotte (D66) en Sophie Hermans (later Harry Bevers, beiden VVD) een wetsvoorstel in om het verbod op het tot stand brengen van embryo's voor onderzoek op te heffen. Het doel hiervan is om meer mogelijkheden voor wetenschappelijk onderzoek naar erfelijke ziekten en de IVF-procedure te creëren.

Naar aanleiding van de [nota naar aanleiding van het verslag](#) van 25 juni 2025 brengen we drie punten onder de aandacht.

Draagvlak onder Nederlanders anno 2025

Het Rathenau Instituut zette dit in mei dit jaar een enquête uit onder Nederlanders over onderzoek met menselijke embryo's en embryomodellen¹. Ter ondersteuning van het parlementaire proces vatten we hier de resultaten samen die specifiek gaan over het speciaal tot stand brengen van embryo's voor onderzoek².

Nederlanders zijn verdeeld over het toestaan van het speciaal tot stand brengen van embryo's voor onderzoek.

- De helft (51,3%) zegt te (neigen naar) instemmen met het speciaal tot stand brengen. 40,3% (neigt naar) afwijzen, 8,4% geeft aan het niet te weten.
- Op de vraag of het verbod gehandhaafd moet blijven, zegt 47,5% 'ja' en 30,5% 'nee'. 21,9% geeft aan het niet te weten³. Er is dus een groep die twijfelt maar bij een ja/nee antwoord toch kiest voor het behouden van het verbod.

Deze resultaten zijn in lijn met ons eerdere enquêteonderzoek [Gewicht in de Schaal](#).

Speciaal tot stand brengen is voor de helft van Nederlanders 'anders' dan gebruik rest-embryo's
Voor veel mensen lijkt het speciaal voor onderzoek tot stand brengen van embryo's gevoeliger dan het gebruik van rest-embryo's. Ter vergelijking: met het gebruik van restembryo's voor onderzoek (neigt) 71,1% naar instemmen, 20,3% naar afwijzen en 8,6% weet het niet. Bijna de helft (49,7%) geeft aan dat zij het speciaal doen ontstaan van embryo's voor onderzoek zien als 'iets anders' dan gebruik van een rest-embryo.

Uit eerder [kwalitatief onderzoek](#) van het Rathenau Instituut blijkt dat verschillende overwegingen daarbij een rol spelen. Zo is de oorspronkelijke context waarin, en doel waarvoor, het embryo gemaakt wordt voor veel mensen van belang. Gebruik van een rest-embryo voor onderzoek vinden velen 'beter dan vernietigen'. Bij het creëren van een embryo speciaal voor onderzoek is volgens sommige mensen meer sprake van 'instrumentalisering': het idee dat het embryo in

1 Dit onderzoek is een update van [Gewicht in de schaal](#) (2020)

2 In de bijlage van deze email vindt u de relevante vragen uitgelicht. Via www.rathenau.nl vindt u de gehele survey.

3 Tussen deze twee vragen in worden meerdere vragen gesteld over onderzoeksdoelen, overwegingen rond het speciaal maken van embryo's.

toenemende mate als gebruiksvoorwerp wordt gezien. Ook het idee dat een ivf-embryo een 'potentie tot leven' had, wordt soms genoemd. Daarnaast vinden mensen het prettig dat er ergens 'een grens' zit aan de mogelijkheden van embryo-onderzoek en de aantallen embryo's die gemaakt kunnen worden: door alleen rest-embryo's te gebruiken zou de hoeveelheid embryo's die voor onderzoek gebruikt wordt bijvoorbeeld beperkt kunnen worden. Tot slot zijn er zorgen over de wijze waarop eicellen verkregen worden. Daarbij kan het gebruiken van eicellen die bijvoorbeeld over zijn na ivf, op meer instemming rekenen dan het enkel voor onderzoek doneren van eicellen.

Gerelateerde technologieën die ethisch gevoelig kunnen zijn

De voorliggende initiatiefwet creëert nieuwe onderzoeksmogelijkheden voor verschillende technologieën die ethisch gevoelig kunnen zijn.

Onderzoek naar kiembaanmodificatie

Deze initiatiefwet maakt onderzoek mogelijk naar nieuwe technieken mogelijk indien deze bijdragen aan (één van de) vier toegestane onderzoeksgebieden: onvruchtbaarheid, kunstmatige voortplantingstechnieken, aangeboren aandoeningen en transplantatiegeneeskunde⁴. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan onderzoek naar mitochondriale vervangingstherapie en de veiligheid van kiembaanmodificatie. Dit onderzoek moet worden goedgekeurd door de CCMO. Het verbod om kiembaanmodificatie klinisch in te zetten blijft gehandhaafd.

Onderzoek laat zien dat er publieke verdeeldheid is over onderzoek naar kiembaanmodificatie. Uit de **DNA dialoog** blijkt dat veel mensen kiembaanmodificatie in het kader van ernstige genetische aandoeningen vaak zouden goedkeuren. Maar "knutselen met DNA" roept tegelijkertijd bij veel mensen ook zorgen en vragen op. **Focusgroepen over embryo-onderzoek** laten zien dat er een kleine groep is voor wie het aanpassen van embryo-DNA een fundamentele grens overschrijdt. Voor hen is kiembaanmodificatie voor geen enkel doel acceptabel, wat mogelijke voordelen ook zijn. Ook is er een minderheid die niet per definitie tegen het onderzoek naar kiembaanmodificatie is, maar wel indien daar gebruik van een (speciaal tot stand gebracht) embryo voor nodig is. Tot slot vragen mensen zich af of het überhaupt mogelijk is om grip te houden op deze technologie, gezien de grote commerciële en wetenschappelijke belangen die spelen.

Onderzoek naar IVG-embryo's

De parlementaire procedure rondom het initiatiefwetsvoorstel van Paternotte en Bevers vindt plaats parallel aan die rondom wijziging van de Embryowet naar aanleiding van de derde wetsevaluatie. Het doel van deze tweede voorgestelde wijziging is het aansluiten op de laatste wetenschappelijke ontwikkelingen, zoals de mogelijkheid om in de toekomst geslachtscellen (eicellen en zaadcellen) gemaakt uit stamcellen te laten fuseren tot een zogeheten IVG embryo.

Hoewel de voorgestelde initiatiefwet niet specifiek ingaat op IVG-embryo's, wijst het Rathenau Instituut erop dat deze in samenhang met de andere voorgestelde wetswijziging gevolgen heeft voor onderzoek naar IVG. Deze wetswijziging beschrijft een nieuwe definitie van een 'embryo'.

4 Het Rathenau Instituut riep **dit voorjaar** op tot heldere communicatie over de onderzoeksdoelen die met dit wetsvoorstel mogelijk worden. Deze worden door de initiatiefnemers verder toegelicht in de nota van verslag. De gegeven voorbeelden verhelderen welke type onderzoek hier onder zou kunnen vallen.

In de voorgenomen definitie is ook het resultaat van samensmelting van twee IVG-geslachtscellen een 'embryo'. Onder huidig verbod mag dit niet. Maar met het opheffen van het verbod ontstaan voor IVG-embryo's meer onderzoeksmogelijkheden, indien wetenschappers er in de toekomst in slagen ei- en zaadcellen te maken uit stamcellen. In [dit rapport](#) is meer te lezen over de maatschappelijke aspecten van de IVG technologie.

Donatie van geslachtscellen (eicellen en zaadcellen)

Het laatste aandachtspunt is het waarborgen van de expliciete toestemming van donoren, ongeacht de oorsprong van de geslachtscellen⁵. Uit onze recente enquête blijkt dat het gebruik van reeds voor andere doeleinden afgenomen eicellen op de meeste instemming kan rekenen. Van wetenschappers horen we ook dat in de praktijk een waarschijnlijk scenario is dat eicellen veelal niet speciaal voor onderzoek afgenomen zullen worden, maar dat reeds ingevroren eicellen gebruikt kunnen worden. Ook voor veel Nederlanders die het verbod zouden willen opheffen is expliciete toestemming van donoren een belangrijke voorwaarde.

Dat betekent dat bijvoorbeeld situaties voorkomen moeten worden waarin embryo-onderzoek wordt gedaan met eicellen of zaadcellen die aan onderzoek zijn gedoneerd ten tijde van het verbod, zonder specifieke toestemming voor het tot stand brengen van embryo's. Maar de maatschappelijke nadruk op expliciete toestemming onderstreept ook het belang van heldere en volledige communicatie over de implicaties van de wet en de afwegingen die zijn gemaakt. Waar komen die eicellen vandaan? Welke richtlijnen waarborgen de ethische donatie?

Tot slot: grenzen en zorgen van burgers

Het maatschappelijke en politieke debat over embryo-onderzoek raakt aan diepgewortelde ethische overtuigingen en technologische ontwikkelingen die snel veranderen. De enquête van het Rathenau Instituut laat zien dat Nederlanders hierover verdeeld zijn, met nuance in hun overwegingen. Het is daarom van belang dat het parlement niet alleen de wetenschappelijke en medische vooruitgang weegt, maar ook zorgvuldig omgaat met publieke waarden, grenzen en zorgen. Om komende debatten over dit onderwerp te ondersteunen, bereidt het Rathenau Instituut op dit moment een rapport voor waarin de resultaten van de publieksenquête worden samengebundeld met inzichten uit maatschappelijke dialoog over embryo-onderzoek.

Zie ook onze gerelateerde publicaties: [Gewicht in de schaal | Rathenau Instituut](#), [Maatschappelijke inzichten over embryo-onderzoek | Rathenau Instituut](#), [Nederlanders genuanceerd over eicellen en zaadcellen uit het lab | Rathenau Instituut](#), ['Politiek moet zorgen van burgers serieus nemen vóór het toestaan van kweekembryo's' | Rathenau Instituut](#) [Zaadjes voor een maatschappelijk debat | Rathenau Instituut](#).

⁵ De initiatiefnemers gaan in hun antwoorden dieper in op het belang van ethisch verantwoorde donatie van eicellen, zonder commerciële prikkels.